

INDHOLD:

Produktionen
af tørvebrændsel
i 1957

Skovrider
G. A. Heineth

En moses historie

Litteratur

Vrads herreds
skovplantning

Bidfri pil

Oplag: 19.300

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 15 - 78. årg.

1
10. dec. 1957

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. A

Telefon Skov 102

Alle størrelser i drænrør leveres

Telefon Viborg 1990

Resenbro

Cementstøberi

v/ ingeniør C. G. Madsen

Telefon 34

Prima betonrør
efter dansk ingeniør-
forenings normer

Mrk. \triangle alle gangbare di-
mensioner fra 10 - 80 cm så-
vel med som uden mufte

RATIN, Virginiavej 7, Kbhvn. F. Tlf. Co. *9880

Børnelammelses- og ulykkesforsikring

Den gensidige
Landbo-Sygetorening

Vesterbrogade 18
København V
Telef. 6659 - 5974

Løtbænde og stærke kvalitets-sten
A/s MØLLESTENSFABRIKEN 'ENGSKO'
Bromsen Randers - Telf. 651

Faa tuldt Udbytte af
Jorden. Brug vor aner-
kendte Jordbrugskalk
— det betaler sig!

GUG KALKVÆRK A/S
Elmealle 2, Haaberup Tlf. Aalb. og 21288.

Husmandsbrandkassen for Danmark

Husmændenes ulykkes- og ansvarsforsikring

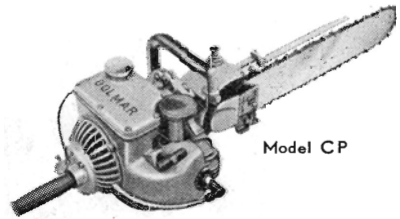
Nørre Voldgade 16

København K

Står De for køb af **KÆDESAV** da vælg en **DOLMAR**

Tysklands førende specialfabrik for kædesave af enhver art —
såvel elektro- som benzindrevne samt plantebor

- Automatisk regulator til forhindring af for højt omdrejningstal ved tomgang
 - Føreskinnen på samtlige modeller kan stilles i smig, således at enhver snitvinkel kan opnås uden kipping af motoren
 - Udførlig brugsanvisning og reservedelsliste følger med hver maskine
 - Stort reservedelslager haves, og savkæber slibes på eget værksted
 - Lille vægt trods robust og driftsikker konstruktion
 - Rekvirer prospekt og tilbud — anmod om uforbindende demonstration
 - Automatisk oliesmøring og ingen tilstopning af olieledninger
 - Synlig oliekontrol
 - Indbygget startanordning
 - Kapslet og beskyttet karburator
 - Køleluftbeskyttelse mod savsmuld
- Praktisk taget ingen slitage af føreskinnen, da kæden løber på billig slidskinne

Model CP

Generalrepræsentanter for Danmark:

Aktieselskabet **BRANDT & VIDSTRUP**

Amerikavej 10 . Telf. VEster *7800 . København V

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med fintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekøde») omkring stødfugerne.

Spørg Hedeselskabet.

SKANDIA jordbrugskalk —

SKANDINAVISK KALK & KRIDT I/S

Aalborg: telefon 292 55

Værket: telefon Sdr. Tranders 110

**Stenstrup og Odense
teglværkers kontorer**

Stenstrup - Telefon nr. 19

Prima drænrør

SILKEBORG BANK

GRUNDLAGT 1882

Aktiekapital og reserver kr. 2.760.000

Telefon 1122 (5 linier) - Rigestelefon 7

Den gamle bank med de moderne forretningsprincipper
AKTIESELSKABET

SKOVTJÆRE 0,433
Mod vildt- og museskader

MUSETJÆRE
Kun mod mus.
Mere effektiv end 0.433.

ARBINOL - SPRØJTER

BROCHURER

10 år.

Sprøjtningresultater 1953-54

Sprøjten og sprøjteteknik

**DIANA
SKOVTJÆRE**

Orehoved telf. 96

A/S Skive Marktrækontor

Grundlagt 1896

Telefon 94 Skive
FRØAVL FRØHANDEL

Ved De at

MARTENS

har mere end 100 års erfaring i handel med tran og et moderne industrianlæg, som med store og veludrustede laboratorier og en stab af specialister med det mest moderne udstyr, bl. a. fremstiller

MARTENS STJERNEGRANULAT 2000 A/400 D
tørvitaminer pakket i 1, 5 og 25 kg

MARTENS STJERNEGRANULAT 2000 A/400 D/300 E
tørvitaminer, pakket i 1 og 25 kg

MARTENS STJERNETRAN 1000 A/100 D
flydende tran i dunke à 1, 2 $\frac{1}{2}$, 5, 10 og 25 kg og i tromler à 100 og 180 kg

MARTENS STJERNETRAN 1500 A/500 D
flydende tran i dunke à 1, 2 $\frac{1}{2}$, 5, 10 og 25 kg og i tromler à 100 og 180 kg

MARTENS produkter sælges af købmændene og foderstofforhandlerne og fremstilles af

A/S JOHAN C. MARTENS & CO.
BERGEN - NORGE

Enerepræsentant for Danmark:

H. A. MØLLER, H. C. Andersens Boulevard 4, København V.

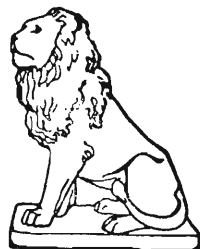
Telefon C. 650, telex 2276.

Løve Garn

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade . København K.

Skive Cementstøberi

KNUD ØSTERGAARD
Telefon 921

NORMRØR
med garantimærket Δ
Imprægnering
Brøndrør

Aktieselskabet
L. Hammerich & Co.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 . Tlf. 27155 (3 lin.)
Aarhus

Betonklinker
Isoleringsplader

A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELF. HERBORG 12

Herning Hede- & DiscontoBank

10—12½, 14½—17
Telefon 5 . 273 . 720

Vestjysk Trælasthan del

Varde
Betonvarefabrik

H. Kunø og Aage Pedersen
Varde . Tlf. 819 - 820

Landbrugsrør
(drænrør)
efter Ingf. normer

FORLANG TILBUD

ELEMENTBRØER

Jernbetonspunsplanker — Specielle emner efter opgave.

N. SKYTTE
Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601—602
Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Viborg Papir-Comp.

Papir & Papirvarer en gros
Bogtrykkeri
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31—33
Tlf. Viborg 802—803

Det gensidige forsikringselskab

Dansk Plantageforsikringsforening

tegner forsikring for genplantningsværdien for nåletræs-
plantager overalt i Danmark. — Indskud een gang for
alle 1 kr. pr. ha. Arlig præmie pr. ha 50 øre, minimum
2 kr. Vedtægter og indmeldelsesblanketter ved henven-
delse til

FORENINGENS KONTOR I VIBORG

Telefon 1340

Viborg Andels- Svineslagteri

vore udsalg bring. i erindring

Tlf. 137 og 779

AERGLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOE

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 15
10. decbr. 1957
78. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 50 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktionsudv.: Afdelingsl., skovrider B. Steenstrup (formand), forstand. N. C. Nielsen og overingeniør N. Venov. Redaktør: H. Skodshøj. Tryk: Carlo Mortensen, Viborg.

Indhold: Produktionen af tørvebrændsel i 1957. — Skovrider G. A. Heineth. — En moses historie. — Litteratur: Rødgranens og nogle andre nåletræers jordbundsdannelse på fattig jord. — Vrads herreds skovplantning. — Bidfri pil. — I få ord.

Forsiden: Enkelte steder i hedeegnene nord for Herning findes der ejendomme, der er bygget af myremalm, som regel opgravet og tilhugget på stedet. Billedet viser laden til »Mortensgaard« mellem Sunds og Ikast opført 1902. Myremalmen, der her er anvendt, er dog hentet i Faurholt.

Produktionen af tørvebrændsel i 1957

Af konsulent A. Krøigaard, Hedeselskabet.

Der er stadig brug for det indenlandske brændsel. Fornylig kunne dagspressen meddele, at optagningen af brunkul i år vil overstige 3 mill. tons, og at der påtænkes yderligere forøgelse i det kommende år. Så store tal når tørveproduktionen sikkert ikke mere op på, men der gøres stadig et arbejde på at nyttiggøre den beholdning af forhenværende solvarme, som fortiden i form af moser har levnet til en energihugrende nutid.

Tabel 1. Nedbør i april—september 1957

Millimeter

	April		Maj		Juni		Juli		August		Sept.		Apr.-Sept.	
	Normal	1957	Normal	1957	Normal	1957	Normal	1957	Normal	1957	Normal	1957	Normal	1957
Nordjylland	40	÷20	43	÷24	44	+ 1	60	+ 7	84	+16	56	+31	327	+11
Midt- og Østj	42	÷28	43	÷28	47	+ 4	64	0	84	+20	58	+23	338	÷ 9
Vestjylland	42	÷27	43	÷24	48	0	64	+15	92	+37	70	+39	359	+40
Sønderj.	43	÷30	46	÷16	53	+ 4	71	÷ 1	92	+22	69	+50	374	+29
Fyn	40	÷27	43	÷17	47	+ 1	61	+ 8	76	÷ 4	54	+30	321	÷ 9
Sjælland	37	÷24	38	÷12	45	+ 1	63	0	73	÷ 2	50	+26	306	÷11
Loll.-Falster	37	÷26	41	÷ 7	47	÷ 9	65	+21	69	+ 8	50	+25	309	+12

Vilkårene for tørveproduktionen har som helhed ikke været særlig gode i 1957. Det begyndte ganske vist med et usædvanligt tørt forår, idet der, som det fremgår af tabel 1, der er udarbejdet på grundlag af ugeberetningerne fra Meteorologisk Institut, i april og maj gennemgående faldt mindre end halvdelen af den normale nedbør. Også juni og juli var tålelige, hvad vejrforholdene angår, men resten af sommeren druknede i regn og umuliggjorde arbejde i moserne.

Produktionens størrelse. Som sædvanlig udsendte Hedeselskabet den 1. september et spørgeskema med spørgsmål om produktionens art og størrelse, antallet af beskæftigede, prisforhold og efterspørgsel til alle landets tørve-, formbrændsels- og briketfabrikanter. Besvarelsene indgik i år særlig trægt, hvorfor der den 1. oktober udsendtes »rykkerkort«, og pr. 15. november var der modtaget svar fra ca. 80 pct. af de adspurgte. Dette er noget mere, end der normalt kan regnes med, og Hedeselskabet er mosebrugerne taknemlig for det materiale, der herigennem er stillet til rådighed for en opgørelse af produktionens størrelse m. v.

Antallet af tørveproducenter er væsentlig mindre end i de foregående år, idet en del er faldet fra, og der er kun ganske få, der er kommet til.

I tabel 2 er der foretaget en i hovedsagen amtsvis opgørelse af produktionens størrelse for de virksomheder, der har besvaret spørgeskemaet, og for de virksomheder, hvorfra der ikke foreligger oplysninger, er der foretaget en beregning af produktionen på grundlag af tallene fra de virksomheder, der har svaret.

Herefter udgør den samlede produktion af brændsel fra Danmarks moser i 1957 — d. v. s. af tørv, formbrændsel og tørvebriketter — 0,73 mill. tons, hvilket er 4 pct. mere end året forud.

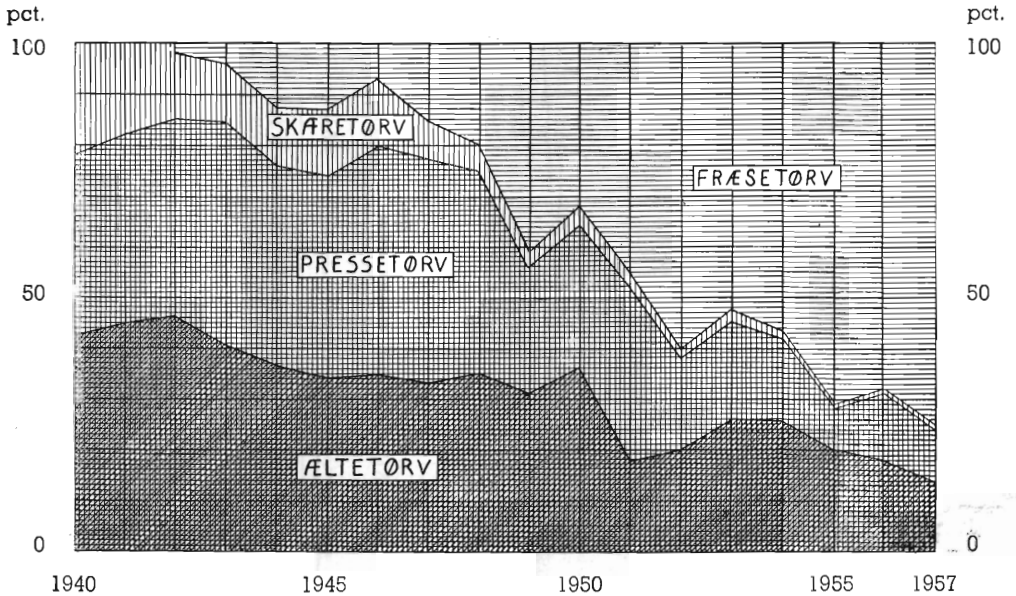
Der er, som det ses af tabellen, temmelig stor forskel i udviklingen på dette område i de forskellige egne af landet. At der er nedgang i produktionen i Thisted og Ringkøbing amter står utvivlsomt i forbindelse med, at der her var en forholdsvis stor nedbør i juli måned. Mere overraskende er det, at Randers og Hjørring amter møder med en stigning, når det betænkes, at ca. 30 pct. af landets samlede produktion foregår her. Også stigningen i Sønderjylland og i Maribo amt må bemærkes, idet den uden al tvivl står i forbindelse med, at Sønderjyllands højspændingsværk og Masnedøværket er af-tagere til ubegrænsede mængder af fræsetørv eller tørvesmuld. På

Tabel 2. Produktionen af tørvebrændsel 1957.

Amt	Produktion efter besvarede forespørgsler						Ubesvarede forespørgsler		Anslået produktion til eget forbrug	Samlet produktion 1957	Ændring fra 1956 til 1957	Beregnet gennemsnitlig beskæftigelse		
	Antal producenter	Vådæltet tørv	Pressetørv	Skæretørv	Fræsetørv (tørvesmuld)	Ialt	Antal	Beregnet produktion				Mænd	Kvinder	Børn
Hjørring	61	2.985	25.630	251	58.161	87.027	13	9.100	5.000	101.127	+ 6	474	98	33
Thisted	24	1.395	—	—	310	1.705	4	400	2.000	4.105	÷ 42	32	—	5
Aalborg	57	—	18.605	1.715	34.610	54.930	14	12.600	5.000	72.530	÷ 3	427	60	15
Randers	27	21.200	2.500	430	86.170	110.300	13	7.800	4.000	122.100	+ 10	389	92	10
Skanderborg	12	6.125	300	—	720	7.145	2	1.200	1.000	9.345	+ 51	54	10	5
Vejle	33	150	500	60	27.879	28.589	14	11.200	4.000	43.789	÷ 15	138	—	4
Viborg	47	15.375	3.470	210	11.030	30.085	8	4.800	5.000	39.885	÷ 14	186	64	38
Ringkøbing	63	8.400	3.588	640	29.580	42.208	14	9.800	5.000	57.008	÷ 25	228	43	67
Ribe	53	6.250	1.425	70	64.292	72.037	16	16.000	4.000	92.037	+ 14	277	20	16
Haderslev	12	4.000	—	—	6.512	10.512	—	—	1.000	11.512	+ 1	43	2	1
Tønder	46	5.450	1.820	—	35.287	42.557	9	8.100	2.000	52.657	+ 30	198	9	6
Aabenraa-Sønderborg	32	10.310	1.306	—	27.196	38.812	8	8.000	2.000	48.812	+ 30	158	32	10
Ialt Jylland	467	81.640	59.144	3.376	381.747	525.907	115	89.000	40.000	654.907	+ 3	2.604	430	210
Fyn	3	500	—	—	65	565	2	400	100	1.065	÷ 52	18	2	—
Sjælland	25	—	—	—	55.359	55.359	6	12.000	2.000	69.359	+ 13	183	29	6
Lolland-Falster	4	—	—	—	6.950	6.950	1	2.000	100	9.050	+ 99	9	—	—
Ialt øerne	32	500	—	—	62.374	62.874	9	14.400	2.200	79.474	+ 16	210	31	6
Hele landet	499	82.140	59.144	3.376	444.121	588.781	124	103.400	42.200	734.381	+ 4	2.814	461	216

Fyn og Langeland synger tørvetilvirkningen snart på sit sidste vers, dels er moserne ved at være tømte, dels er interessen for tørvebrændsel forholdsvis ringe. Skal man endelig have tørv på Fyn, skal de øjensynlig være jydsk.

Fig. 1. Produktionens fordeling på de forskellige arter af tørvebrændsel.

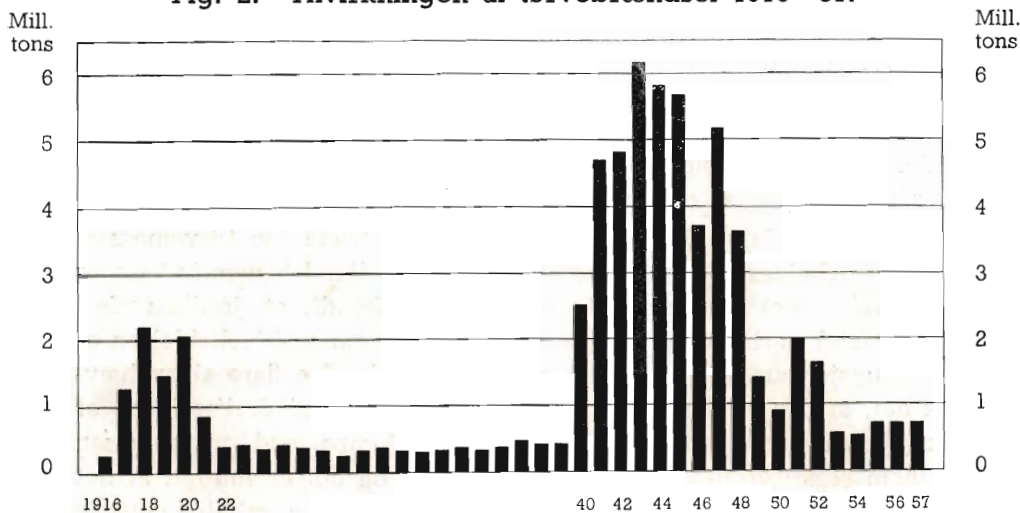

Figur 1, der illustrerer forholdet mellem de forskellige arter af tørvebrændsel, viser, at den i årene under verdenskrig II påbegyndte omlægning indenfor moseindustrien, fra almindelige gammeldags tørv til fræsetørv til formbrændsel og briketter, nærmer sig sin fuldendelse. Skæretørv kendes næsten ikke mere, og den dag synes ikke at være langt borte, da også æltetørven udgår. Om årsagen til denne udvikling kan der næppe være tvivl. Det er de højere arbejdsomkostninger for tørvene i forhold til tørvesmuldet samt i nogen grad tillige formbrændslets og briketternes større rumvægt, der gør udslaget.

Figur 2 viser tørveproduktionens størrelse gennem årene. Det ser ud til, at produktionen er blevet stabiliseret på omkring trekvart mill. tons årligt, og forudsat at der ikke på grund af krig eller af andre grunde lægges hindringer i vejen for import af brændsel, kan der sikkert ikke i de kommende år ventes større ændringer i størrelsen af produktionen af tørvebrændsel. Det skulle da lige være, om flere af kraftværkerne skulle blive interesseret i fræsetørven på samme måde som i Sønderjylland og Sydsjælland m. v.

Arbejdskraft. Antallet af beskæftigede ved tørvearbejdet ligger lavere end i 1956, formentlig som følge af, at de almindelige tørv, der er forholdsvis mere arbejdskrævende, har udgjort en mindre andel i den samlede produktion. Ialt har godt 2800 mandlige arbejdere og knap 700 kvinder og børn haft arbejde i moserne i som-

Fig. 2. Tilvirkningen af tørvebrændsel 1916—57.

meren 1957. Af mændene vil henimod 1000 være beskæftiget i en større eller mindre del af vinteren på formbrændsels- og briketfabrikkerne.

Pris- og afsætningsforhold. Efterspørgslen efter tørvebrændselet har varieret betydeligt fra sted til sted. Fælles for de fleste af de modtagne meddelelser er dog, at den er mindre end i 1956, men der regnes næsten overalt med, at der vil blive udsolgt i løbet af vinteren.

Også i 1957 er der eksporteret formbrændsel og tørvebriketter til Vesttyskland. Det foreligger ikke oplyst, hvor store mængder det drejer sig om, men det er oplyst, at der er leveret dansk brændsel til en så sydlig plads som Mainz, og kan det konkurrere der, skulle der jo ikke være større vanskeligheder i Nordtyskland. Også til Sverige er der leveret et parti danske briketter.

Som det ofte er fremhævet, er der slidt hårdt på Danmarks moser i vort århundrede, dels fordi man på grund af 2 verdenskrige med deraf følgende afskæring af brændsel fra udlandet har måttet etablere rovdriftagtig udnyttelse til tørveproduktion så at sige af alle moser, dels fordi der med den afvanding og kultivering af moserne, som udviklingen har nødvendiggjort, er skabt betingelser for en langsom

nedbrydning eller forbrænding af tørvemassen, en proces der i årene fremover formentlig i forstærket tempo vil reducere beholdningen på afgørende måde. Der kan dog fremdeles hentes brændsel i moserne. Hvor meget der findes vides ikke, og den påbegyndte systematiske undersøgelse af alle landets moser, der er færdig for Nordjyllands vedkommende, har af finansielle grunde måttet sættes i stå. Det må dog håbes, at derattes åbnes mulighed for at fortsætte dette arbejde.

Iøvrigt er det måske et spørgsmål, om vi »har råd til« at brænde den resterende tørvemasse. Fornylig er problemet om udnyttelsen af Vildmoserne til fremstilling af ammoniak rejst. De teoretiske muligheder er til stede, men med hensyn til den praktiske udformning af en sådan udnyttelse er der et stykke vej endnu.

Der er imidlertid et andet anvendelsesområde for tørvemassen, som der arbejdes energisk med flere steder i udlandet, nemlig tørvens anvendelse som humusgødning. Det er velkendt, at jordbrugsforskerne også herhjemme diskuterer problemet om vedligeholdelsen af landbrugsjordernes humus- eller muldindhold. Fra flere sider hævdes det, at der på længere sigt er risiko for, at mineraliseringen af agerjordernes muldstoffer sker i stærkere tempo, end nydannelsen gennem staldgødning, rodrester o. s. v. sker, og det er muligt, at det nationaløkonomisk vil være en fordel i større eller mindre omfang at udnytte mosernes humusstoffer her. Forsøg har vist, at der intet — eller så godt som intet — er opnået ved at benytte tørvejorden direkte, den må først underkastes en omdannelsesproces, og det er dette, der arbejdes med, især i de lande hvor problemet om landbrugsjordernes humusindhold er mere presserende end hos os. Det er især behandling med ammoniak, der er af betydning, men tillige undersøges det, i hvor høj grad det er muligt ved mikrobielle processer at omdanne tørvten til egentlig humus.

Skovrider G. A. Heineth

I store dele af Sydvestjylland vil meddelelsen om, at skovrider Gotfred A. Heineth, tidligere Guldager, nu bosiddende i Esbjerg, er afgået ved døden, blive modtaget med sorg.

I vide kredse var han som Hedeselskabets mangeårige skovrider i 8. distrikt en kendt skikkelse og god ven, der altid på en stilfærdig og venlig måde var parat med sine gode råd, enten det så gjaldt plantageproblemer eller læplantning. I en meget lang årrække øvede han en betydelig indsats i egnen fra nord for Varde til et stykke syd for Ribe.

Skovrider Heineth var Københavner af fødsel, præget af gammel kultur, og gik i sin tid ind til opgaverne i Vestjylland opfyldt af den ånd, som Enrico Dalgas havde indblæst så mange af de ældre, således at det for ham var det ideelle i arbejdet, der gav ham glæden i det daglige.

I 1906 knyttedes han som lærer til Hedeselskabets daværende skole for plantører på Birkebæk og var samtidig assistent hos Christian Dalgas. En lille lærebog og vejledning i læplantning, som han skrev på den tid, har været optrykt mange gange og været meget benyttet. Endnu i sin høje alder — han blev 78 år gammel — dvælede han ved oplevelser fra Birkebæk, og navnlig levede han i erindringen om de mennesker, han da mødte, og disses glæde ved at få lov at bygge videre på Jyllands skovsag.

1913 udnævntes Heineth til skovrider i Guldager. Hans bopæl blev indrettet, som så ofte dengang, i forbindelse med et privat plantageselskab, således at hans løn i en årrække delvis stod i relation til drift af en planteskole og et landbrug, der blev mønstergyldigt ledet, og da denne ordning i 30-erne afløstes, betød det i virkeligheden et økonomisk offer for ham.

I 1920 overtog han ved genforeningen ledelsen af plantningsarbejdet i den nordvestlige del af Sønderjylland og nåede her at udrette et betydningsfuldt arbejde. Denne landsdels forsømte læplantning og de manglende plantager kaldte stærkt på alle hans evner. Han ydede her noget, som vil blive husket, når meget andet er glemt.

I årenes løb er der fra mange sider kaldt på hans arbejdskraft og indsigt, men her skal det kun nævnes, at det bl. a. var ham, der organiserede Hedeselskabets juletræsalg og i en årrække forestod dette.

De mennesker, der kom i berøring med hans fine personlighed, lærte ham at kende som en dygtig og initiativrig forstmand, der helst handlede og virkede uden store ord. Han blev disse menneskers ven og betroede tillidsmand. Mange mennesker fra vidt forskellige kredse mindes med glæde inspirerende og hyggelige besøg i det smukke hjem, som skovrider Heineth og hans hustru, født Sennels, der overlever ham, havde skabt i Guldager skovridergaard.

I 1949 faldt G. A. Heineth for aldersgrænsens ubønhørlighed, men hans arbejdsevne fandt sig andre mål, så han ikke derfor blev ledig. For nogle år siden gennemgik han en større operation, og i de sidste år svigtede kræfterne noget — alligevel holdt han sig dog stadig i kontakt med, hvad der skete omkring ham, positiv og ydende som han altid var. Hans venner og fagfæller vil huske ham i taknemmelighed og respekt, og i Syd- og Vestjyllands hedeplantager er rejst et levende minde om hans gerning.

B. S.

En moses historie

I de store moser syd for Pindstrup er der gennem årene fremstillet meget store mængder af tørv — især under 1. verdenskrig, og i den anledning blev vandløbene, der afvander moserne, regulerede og uddybede omkring 1921.

Brændselsfremstillingen fortsattes, og store dele af moserne blev afgravede for tørv med det resultat, at en ny sænkning af vandstanden ved regulering og uddybning af vandløbene var nødvendig for at jorden kunne udnyttes.

Med en omtrent eenstemmig tilslutning fra lodsejerne blev udarbejdet et projekt for afvanding af de vandlidende arealer, samt rydning og planering af de nu lyng- og kratbevoksede mosearealer.

Vandløbene gennem moserne og så langt mod øst, som uddybningen var nødvendig af hensyn til faldforholdene, blev regulerede på en strækning af ca. 6—7 km, og i moserne blev lagt et system af hovedledninger — ialt ca. 11 km.

Arbejdet, der omfattede et interesseret areal på ca. 500 ha med en anslået bekostning på ca. 880.000 kr., er gennemført med tilskud efter landvindingsloven og er fuldført med undtagelse af en del af rydnings- og planeringsarbejderne.

I forbindelse med landvindingen gennemføres en jordfordeling i en del af mosen, herunder bl. a. en fællesmose, P i n d s t r u p K ø b e m o s e. Købemosen er på ca. 30 ha fordelt på 2 matr. nr., hvor der oprindeligt var ca. 140 lodder, af hvilke de mindste var så små, at »man dårligt kunne vende sig med et par basartræske nr. 45 på«.

Den gamle idyl i Købemosen er nu ved at være forbi. Efter den sidste generalforsamling i Købemosens historie drak man »gravøl«, og her, hvor såvel damerne (sikkert første gang i mosens historie!) som mosens banemænd var med, blev der holdt mange taler og fortalt mange muntre historier.

Een af de tidligere formænd for Købemosen, P. J e n s e n, Bakkekammen, Pindstrup, fremdrog ved denne lejlighed en del morsomme småting om mosens historie, som ikke er uden historisk interesse, hvorfor talen gengives, således som P. Jensen efter opfordring har nedskrevet den:

Mosens historie kan vi læse i mosens protokoller og forhandlingsbog, som er ført med nøjagtighed helt op til nutiden.

Historie før 1876 fortøner sig i det fjerne og uvisse, men jeg antager, at da mosen har matr. nr. 5 og 10 af Klemstrup, har den hørt under Holbækgaard, som ejede de 2 Klemstrupgårde samt en masse jordegods oppe i Fjeldskov, som blev solgt til godsejer Estrup, Skafføgaard, dateret 20. juni 1855. Holbækgaard har nok før dette tidspunkt tildelt sine fæstegårde i Rougsø og Ø. Lisbjerg herreder de forskellige lodder til opskæring, og ved overgang til fri ejendom har de så dannet et interessentskab for moseloddernes vedkommende under navn af I/S Pindstrup Købemose. (Hvad ordet »Købemose« dækker over, ved vi ikke. Måske fæstebønderne allerede på et tidligere tidspunkt har fået lov at købe deres moselodder, det ved vi intet om).

Mosens afgravning er sket i 3 tempi, først Højmosen, som varede længst. Den blev afgravet som skæretørv — klyner og håndæltede tørv, og de ældre af os kan endnu huske om sommeren, når bønderne kom, næsten inden sol stod op, med deres høstvogne, fyldt med mandskab — karle og piger — og en mægtig forsyning af madvarer, ølbinder — og snaps efter behov. En hel udflygt og en afveksling fra det hjemlige trummerum derhjemme i landsbyen til daglig.

I disse år var der i maj en invasion af løsarbejdere til byen for at tage job som håndælttere. Om sommeren, da jeg gik i skole her i Pindstrup i 90, sagde vi drenge altid til hinanden i maj måned: nu bliver det snart sommer, for nu er Carl Svenske kommen.

2. tempi var fra 1914, da 1. verdenskrig udbrød. Da var der masser af tørvejord tilbage, og i de følgende år fra 1914—1920 var der stor efterspørgsel efter hjemligt brændsel, og både Kastrup og Købemosen blev en stor arbejdsplads.

De små hestetrukne maskiner var blevet opfundet, og en masse godt brændsel blev skaffet frem i de år, men sidst på sæsonen, enten 20 eller 21, raslede priserne ned på alle varer, og tørvene måtte jo med, og for de producenter, som ikke rigtig ville forstå, at det var virkelighed, men kørte deres tørv sammen i store stakke til bedre tider, tror jeg ikke, det var opløftende at tænke tilbage på, hvad de fik ud af dem året efter.

Så sov mosen tornerosesøvn i nogle år. Priserne var rigtig lave, 4,50 —5,00 kr. pr. 1000 for prima maskinæltede tørv.

3. tempi kom så med 2. verdenskrig 1940. Priserne på brændsel steg, og så var det på tide at få bunden skrabet. Det var ikke så ligetil, for ved de 2 afgravninger var mosen blevet så lav, at afløbsgrøfterne til Ryomåen ikke

kunne tage det. Det var ikke godt. Læggepladserne var for sure og gravene blev fulde af vand. Vi bødede på det ved at bruge nogle små motorpumper og uddybede grøfterne o. s. v.

Vi havde på det tidspunkt ude på Ringsø en tusindkunstner og opfinder. Han havde gået og regnet ud, at hvis vi her i Danmark ville tage vinden i anvendelse, så var vi ude over alle besværligheder angående kraft. Han havde selv lavet en vindmølle, som så igen kunne lave elektrisk lys og trække en lille sav. Vi kunne om aftenen se manden stå og skære kakkellovsbrænde ved elektrisk lys.

Luftbillede fra Købemosen inden kultivering.

Til ham henvendte sig en af mine naboer, som også var pint af det meget vand. — Jo, det var den nemmeste sag af verden at tørlægge den mose, sagde manden, og i løbet af nogle dage rejste der sig et skrummel af en mølle med en spand så stor, at hvis den virkelig kom i funktion, ville den være ubehagelig for os, da det oppumpede vand uvilkårligt ville få vandet til at stige endnu mere hos os, — men de gode pumpemestre må vist have glemmt at regne med vindstyrkerne 1—12, for det blæste jævnt godt de første dage. Vi skævede hver dag til møllen, og vore kollegaer derovre gjorde det også, men møllen rørte sig ikke ud af flækken. Så næste dag blæste det op til orkan og møllen gik igang — og som den øste vand op — og ganske rigtigt, for hver pumpe slag steg vandet hos os. Vi kunne jo høre kollegaerne more sig derovre, medens vore ansigter blev længere og længere, — men så kom der et orkanagtigt stød, der lød et knald og et brag, og vingerne gik i luften og endte over efter Skafføgaard til. Pumpen med tilbehør havnede i bunden af en dyb tørvegrav, hvor den ligger godt gemt endnu — og vi trak vejret betydeligt lettere, da det var ovre.

Købemosen er jo et interessentskab og generalforsamlingen højeste myndighed, som ledes af 1 formand, der også er kasserer, valgt for 2 år ad gangen. Bestyrelsen består af 2 bestyrelsesmedlemmer og 2 vandsynsmænd, også valgt for 2 år, samt 2 revisorer. I tilfælde af handel udstedte bestyrelsen skøde ved udskrift i protokollen.

Twistigheder, som kan opstå hos lodsejerne angående de bestående skel,

har bestyrelsen altid ordnet. De har af og til måttet optræde som landmålere, dette foregik således — 2 mand har hver i sin ende af et kotøj, 1 mand med favnmålet, 1 mand med protokollen samt formanden som ledede ekspeditionen. 1 læs nummerpæle var blevet købt og 1 pæl banket i ved vasen og 1 ved kanalen, og så troede vi, at den hellige grav var vel forvarret, men det var nu ikke så helt godt i hestemaskinernes tid, for der skulle bruges 4 pæle til at holde hestegangen fast, og de var jo slemme til at flække. Så blev der gerne sagt til 1 mand: rend lige op til vasen eller ud til kanalen og hent et par pæle — så var vi lige vidt.

Kun 1 gang har der været politianmeldelse angående skel i Købemosen. Det var i min formandstid. En mand, som endnu bor her på egnen, og som aldrig har kunnet tænke sig at tage en 2 øre fra sin nabo, havde købt et skifte af en anden mand, og da de begge troede bestemt at vide, hvor det lå, handlede de, og den nye ejer begyndte at grave tørv. Men en mose kan nu så nemt forandre sig fra år til år, så det var på trediemands skifte, han gravede tørv. Trediemand blev selvfølgelig gram i hu, da han fik det at vide, og i stedet for at henvende sig til bestyrelsen, anmeldte han køberen for simpelt tyveri til politiet.

Politibetjent Sørensen, Ryomgaard, kom så op til mig og bad mig om oplysning angående mosen, for der var sket et stort tyveri af tørvejord derude. Han bad mig følge med derud, hvad jeg gerne ville, da jeg ikke havde hørt til noget desangående. Da vi kom derud, kunne jeg godt se, at køberen havde taget fejl af skifterne.

»Hvor er skellet«, spurgte Sørensen lidt bøst. »Ja«, svarede jeg, »De må undskylde, men efter hvad jeg kan se i øjeblikket, så er der ikke andre skel end dem jeg har her« — jeg pegede på min pande —. »Nej, nu har jeg f. . . . g. kendt det med, at De går rundt med folks skel i hovedet — ja, men der må være et matr. nr. til skiftet«, tilføjede Sørensen. »Ja, det er der, og det er det, manden graver tørv på« — jeg glemte jo at sige, at der kun er 2 matr. nr. på hele arealet, og jo mere løb det rundt for Sørensen, »men«, sagde jeg så, »Pindstrup Købemose er et interessentskab og generalforsamlingen og bestyrelsen har altid været højeste myndighed her, og hvis vi må få 3 dages frist, så tænker jeg nok, vi kan klare de ærter« — jeg tror nok Sørensen følte det som en lettelse —, for vi talte ikke et ord mere om mose eller tyveri på hjemvejen.

Sagen med manden, som havde gravet tørv på et forkert skifte, blev selvfølgelig afgjort ved, at han betalte dyndpenge for de allerede gravede tørv, som han fik lov at beholde — samt gav ejeren af skiftet en undskyldning for sin forseelse. Så var freden og roen igen oprettet i Pindstrup Købemose.

(Hvis vi skulle have haft retten til at dømme i vore forskellige tvistigheder i årenes løb, så ville det nok være sket i lighed med sagen fra Løvenholm skov nu i sommer, hvor en mekaniker fra Randers havde tændt et spritapparat for at varme sin eftermiddagskaffe. Manden sad i amtsvejens grøft — for i loven står der, at man ikke må tænde åben ild i skoven om sommeren — men så fandt dommeren et paragraf i Chr. den V. danske lov, der siger, at skoven når så langt som løvet ender og rødder rinde, og så var mekanikeren på den. Bøde vistnok 40 kr. Et eksempel statueret. Jeg kan godt tænke mig, at hvis dommeren skulle have ordnet vore affærer i Købemosen i årenes løb, ville det temmelig sikkert også være blevet efter Chr. V. danske lov).

Vore årlige generalforsamlinger, som i reglen blev afholdt i 2. uge i februar, var der altid lidt feststemning over.

Generalforsamlingen begyndte kl. 2 efterm. Der blev foretaget de årlige valg til bestyrelsen, derefter licitation over kørsel af fyld, ler og sand på vejen, samt oprensning af de 2 kanaler, samt evt. derefter fælles kaffebord, cigarer o. s. v. Til slut kortene på bordet, og tit er de sidste lodsejere gået hjem ved gadelysenes skær.

Ved generalforsamlingen her skal vi så sige farvel til Købemosen, og et lille afsnit af Danmarks mosers historie er forbi.

Jeg vil så til slut ønske de nye lodsejere af arealet held og lykke med foretagendet, og at det må blive landbrugsjord — et spørgsmål, som for landets vedkommende trænger sig hårdt på.

— — —

P. Jensens ønske om, at mosen må blive til landbrugsjord, går forhåbentlig i opfyldelse. De nye ejere er påny søgt sammen for i fællesskab at løse sidste del af opgaven — opdyrkningen, og mon ikke det var dem, der følte det stærkest, da man sang: »— — skynd dig kom, om føje år, heden som en kornmark står.«

Litteratur

E. Oksbjerg:

Rødgranens og nogle andre nåletræers [jordbunds]dannelse på fattig jord

(Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark, bd. XXIII, hæfte 2, beretning nr. 187).

Som forfatteren selv siger i forordet, danner en række arbejder af skandinaviske forskere som Hesselman, Romell, Bornebusch og Mork et vigtigt grundlag for den foreliggende afhandling, men Oksbjerg har desuden ved en række selvstændige, fysiske og kemiske undersøgelser haft lejlighed til at supplere tidligere gjorte iagttagelser.

I beretningens 1. del: Jordbundsforhold i hedeplantagerne, gives en instruktiv beskrivelse af det lag af døde og levende plantedele, der findes lejret oven på mineraljorden under nåletræbevoksninger (specielt rødgranbevoksninger) på midt- og vestjydske hedeblader, den såkaldte granmor, der er beretningens hovedemne. Beskrivelsen munder ud i en række definitioner af granmorens enkelte lag.

Som konklusion af de gjorte iagttagelser rammer forfatteren en pæl igennem den udbredte opfattelse, at morlaget er en ophobning af helt eller delvis omsat nålefall, i hvilket der kun forekommer ringe omsætning. Iagttagelserne godtgør tværtimod, at der i den såkaldte »nedbrydningszone«, der fremtræder som en få mm dyb, grå zone umiddelbart under moslaget, foregår en hurtig nedbrydning med et betydeligt stoftab til følge.

En kort, summarisk omtale af de forskellige træarters jordbundsdannelse på hedeblade danner grundlag for en skønsommæssig rubricering af de almindeligste løv- og nåletræarter efter karakteren af deres mor- og rod-dannelse.

Oksbjerg stiller sig selv det spørgsmål, om mordannelse er et uafvendeligt fænomen i hedeskovbruget, og forsøger at finde svaret ved en nærmere undersøgelse af de resultater, der hidtil er opnået med hensyn til ændring af den på de vest- og midtjydske hedeblader almindeligt forekommende humustilstand, ved:

- a. Stærkere hugst og direkte jordbehandling (bearbejdning og kalkning).
- b. Benyttelse af jordbundsforbedrende træarter i vekseldrift eller som blanding med gran.

c. Tilførsel af kvælstofforbindelser (i stående bevoksninger gødskning over længere tid).

Ved forøget hugststyrke eller ved bearbejdning af jorden kan efter forfatterens mening næppe fremkaldes nogen ændring i jordbundsdannelsen, hvorimod kalkning af jordbunden i stående bevoksninger kan ændre humusdannelsens forløb, men øjensynligt ikke morlagets udseende og opbygning.

Til bedømmelse af virkningerne af anvendelsen af jordbundsforbedrende træarter på hedefladerne er materiellet meget sparsomt, kun ædelgran og bjergfyr er almindeligt forekommende som indblanding, uden at disse træarter har været i stand til at hindre granmordannelsen. Tidligere tiders forsøg på at etablere egeskov på fladerne har givet lidet opmuntrende resultater trods en betydelig indsats med jordbearbejdning og gødskning. Mulighederne for anvendelse af eg i blandskov bør dog efter forfatterens mening forsøges. Anvendelsen af løvtræer med let omsætteligt løv som ellearter, røn og lignende er kun forsøgt i ringe udstrækning, hvorfor en vurdering heraf har måttet udskydes.

Som de mest nærliggende, praktiske muligheder for at hidføre en forbedring af jordbundstilstanden anbefaler Oksbjerg: Pleje af de i de senere år anlagte egelæbælter, indblanding af træarter som lind, hassel, elm, avn, ær og ene, der giver læ og skygge på bunden.

Forfatteren giver udtryk for håbet om, at forsøg i denne retning må blive gennemført på trods af de dermed forbundne, betydelige omkostninger.

Gødskning over længere tid har desværre aldrig været forsøgt i vort hedeskovbrug.

Et afsnit om jordbundsforholdene i plantagerne indeholder en række overvejelser væsentlig på grundlag af iagttagelser i marken med forbillede i P. E. Müllers arbejder. Betydelige resultater af teoretisk og praktisk interesse kunne efter forfatterens mening have været nået på denne måde, men man har desværre i høj grad savnet det fornødne materiale. I mangel af sådant kan man søge at nå til en vurdering af hedejordenes udviklingsmuligheder gennem en undersøgelse af de fysiske, kemiske og biologiske processer, der regulerer jordbundsudviklingen.

I et særligt afsnit redegøres der for grantørvens fysiske og kemiske forhold. (»Grantørven« er her betegnelse for det fra den naturlige lejring fjernede mormateriale, hvis kontakt med bevoksningen er brudt, og hvis konstaterede fysiske og kemiske forhold ikke ukritisk kan overføres på materialet i dets naturlige lejring).

I en beskrivelse af de fysiske forhold, der i væsentlig grad er underbygget af egne undersøgelser og forsøg, er redegjort for morprofilens tykkelse, tørvægt, vand- og temperaturforhold under forskellige forhold.

I et for den almindelige læser vanskeligt tilgængeligt afsnit redegør forfatteren for grantørvens kemiske forhold. Den udstrakte anvendelse af kemisk terminologi, der nødvendigvis må forekomme, forudsætter et betydeligt kendskab til den moderne jordbundskemi.

Som analyser viser, er granmorprofilen i sin helhed ret fattig på næringsstofferne fosfor, kalium og kvælstof og mikronæringsstoffer som f. eks. mangan og kobber, men selve tørvens indhold af plantenæringsstoffer er ret stort sammenlignet med gennemsnitsindholdet i sandmuldet agerjord. Næringsstofferne må antages at være bundet til det organiske stof, dels rent fysisk til stoffets overflade, dels kemisk som forbindelser af større eller mindre opløselighed og dels biokemisk i det øverste lags nåle og i de levende dværgrødders rodspidser.

Efter en omtale af tørvemassens reaktion over for behandling med syrer og baser og en hypotetisk præget fremstilling af de processer, sådanne behandlinger formodes at fremkalde, redegør forfatteren for en række karakteristiske forskelligheder mellem den typiske dværgrodsomor og muld.

I beretningens 3. del, der omhandler de biologiske forhold i morlag under gran på hedeflåde, omtaler forfatteren kort den af svampe forårsagede nedbrydning af strøets let omsættelige dele, der finder sted i den ovenfor omtalte nedbrydningszone, hvorefter der følger en nærmere redegørelse for den stadige vækst og roddød, der foregår i det såkaldte F₁ lag, hvor dværgrødderne har deres hovedudbredelse.

Forfatteren redegør endvidere for en række undersøgelser og hypoteser om næringsoptagelse i morlag i relation til mykorrhizernes funktioner og foretager en interessant sammenligning mellem nedbrydning i et morlag og den svampenedbrydning, der fremkaldes ved destruktion, processer, der synes ganske analoge.

Under en omtale af rent forstlige foranstaltningers virkninger på jordbunden gives en redegørelse for de resultater, man kan opnå ved kalkning, gennemgribende jordbundsbearbejdning, kvasdækning, afbrænding af mortørven og hugstindgreb.

Om kalkning i stående bevoksninger, en foranstaltning, der får en særligt indgående omtale, anføres, at kalktilførslen måske kan fremkalde en kortvarig produktionsforøgelse, men til gengæld synes at medføre en betydelig svækkelse af bevoksningens sundhedstilstand, formentlig som følge af, at der i de første år efter kalkningen finder en almindelig roddød sted, hvorved der måske åbnes adgang for angreb af trametes-svampen.

Det synes således efter forfatterens mening ikke tilrådeligt at kalke i stående bevoksninger, medmindre man nærmer sig foryngelsestidspunktet.

Under en omtale af de meget gennemgribende jordbundsbearbejdninger, som er forsøgt adskillige steder i de senere år, nævner forfatteren som en svaghed ved metodens hidtil praktiserede form dens svigtende kontrol med morlagets tørstof og fremhæver betydningen af en passende kvælstoftilførsel i form af svovlsur ammoniak eller bedre ren, flydende ammoniak eller urinstof.

Den grundige omtale af forholdene i granmoren suppleres med en kort omtale af de kemiske forhold i humuslaget under andre træarter: Hvidel, jap. lærk, ædelgran og douglas.

Som en naturlig slutning på beretningens redegørelse for rødgranens jordbundsdannelse beskæftiger forfatteren sig med det stadig aktuelle spørgsmål: Forårsager rødgrandyrkning jordbundsforringelse?

Efter en omtale af tidligere forskeres undersøgelser vedrørende dette problem konkluderer forfatteren, at en forringelse af jordens frugtbarhed ved en udvikling mod stedse stærkere fladgrundethed er tænkelig her i landet, men snarest må forventes på den allersværeste, basiske jord og ikke på hedejordene, hvor bunden allerede ved granens etablering var stærkt fladgrundet efter århundreders forudgående forringelse.

Den nu offentliggjorte beretning er et supplement og en afrunding af samme forfatters tidligere beretning om rødgranplantagernes foryngelse i de jyske hedeegne (Det forstlige Forsøgsvæsens meddelelser, bd. 20 1951) og giver gennem sin karakter af et kompendium en udmærket indførelse i jordbundsforskningens nyeste resultater samtidig med, at den ved sin rigelige litteraturliste åbner en nem adgang for dem, der — inspireret af forfatterens tankevækkende fremstilling — ønsker at trænge dybere ind i emnet.

Ingen, der beskæftiger sig med hedeskovbrug her i landet, kan lade den foreliggende afhandling ulæst.

B. Lindskov Christiansen.

Vrads herreds skovplantning

I årbogen for Historisk Samfund for Aarhus stift har skovejer P. J. Madsen i det sidst udkomne bind skrevet en værdifuld afhandling om skovplantningen i Vrads herred.

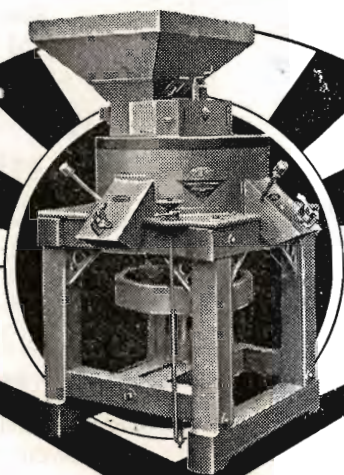
Vrads herred var i begyndelsen af det 19. århundrede et af landets mest skovfattede herreder, store dele af herredet havde ligget øde hen efter voldsomme hedebrande og sandflugtsskader. Engang havde skovene nået ud langt på den anden side af Nørre Snede, men skovtyverier, brande og ufornuftig hugst havde allerede tidligt ødelagt og indskrænket dem.

Nær man selv har prøvet

DANIA KVÆRNEREN

— saa ved man, at den formaler mere effektivt og billigere end noget andet malesystem — takket være den specielle konstruktion, hvor overstenen er fastspændt i selve støvkåret med spændebaand

— og saa er man sikker paa, at det skal være Danmarks mest solgte — DANIA-kværnen med skala og finindstilling, lukkemekanisme med pat. selvrensende beskyttelse i udløbene — fra

Danmarks største fabrik for mejetærskere, tærskværker, halmresser og kværne.

DRONNINGBORG MASKINFABRIK

Dansk Brandforsikringsselskab

»VERMUND«

af 1904 - gensidigt selskab
Bygninger og løsøre
Virkefelt hele landet

Hovedkontor: Banegaardsplads 4, Aarhus

Holstebro
betonvarefabrik

v. Anton Madsen

Holstebro . Tlf. 3

Alt i Betonvarer
indentor

Dansk Ingeniørforenings

Normer

Brostrøm^s
Planteskole

VIBORG
ved C. Nielsen
Telefon 42

leverer alle planter for
HAVE, MARK og SKOV

Hårdføre og veldrevne arter
for ethvert formål

Philipsen & Hall^{As}

Sct. Mathiasgade 88 . Viborg
Elektriske anlæg
Vandværksanlæg
Telefon 173 og 174

Bjerringbro

Cementvarefabrik

ved Th. Petersen
Tlf. 111 Bjerringbro

ALLE

△ MÆRKEDE RØR
impregnerede
og uimpregnerede

Stort lager
Aldrig leveringsdygtig

Aarhus Privatbank

Aarhus

Stiftet 1871

København

AALBORG
AKVAVIT.

Brug **RANDERS**
REB

Røde

drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

● Fredenshøj Teglværk
Aabenraa Telefon 22127

Randers

MØRTELVÆRK OG
BETONRØRSFABRIK

v/ Marius Ødum

Kristrup pr. Randers
Tlf. 400 Randers fri not.

Kun Δ mærkede varer føres

Største lager
Bedste kvaliteter
Forlang tilbud

Kaas-
Briketter

Hovedforhandler:

Nordjyllands
Kulkompani
Nørresundby
Telf. 4227 . 4228

Fabrik: Kaas
Telf. Kaas 11

Stenvad

CEMENTSTØBERI

Telf. 6 Stenvad

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres

Altid leveringsdygtig

KURSUS

på skovarbejderskolen,
Kagerup, 1957-58

7. Fra d. 8/1 til d. 5/2 alm. skovarbejderkursus (spec. nåletræ).
8. Fra d. 12/2 til d. 12/3 alm. skovarbejderkursus.

Forststuderende og skovfogedelever, der ønsker at deltage i kursus, bedes indsende ansøgning herom inden d. 1. oktbr.

Bogsalg:

Arbejdstekniske råd og vink
/O. Bergsten kr. 3,00
Motorsavens brug og
vedligeholdelse - 1,00
Regnskabsbog for motor-
save - 1,50

Ved forudbetaling sendes bøgerne portofrit. F s. v.

Iver J. Nissen.

Skovarbejderskolen, Kagerup.
Tlf. Helsingø 302 u. Giro 724 03.

1/3 PRØCONTORET

KOLDING

Telf. 43 - 313

FROAVL

FROHANDEL

Katalog sendes
gratis på
forlangende

Røde
DRÆNRØR

fra 2"-12" haves
altid på lager
Forlang tilbud

»Sofienlund«
TEGLVÆRK

Telefon 10 Ulstrup

Viborg Byes og Omegns
Sparekasse

Telefon 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—13

Aftenekspedition:

Fredag: Kl. 19—20

Filialer:

Karup

Flyvestation Karup

Mammen

Altid prima røde drænrør

Silkeborg, Herning og omliggende
teglværkers salgskontor

Torvet 6, Silkeborg

Telefon 1200

repræsenterende følgende værker:

A/S Lysbro Teglværker
De Forenede Teglværker,
Lysbro
Bøgd Teglværk, Lysbro
Vinderslevgaard Teglværk
Paarup Teglværk

Bjødstrup Teglværk
Gjern Teglværk
Visgaard Teglværk
Højriis Teglværk, Ikast
De Forenede Midtjydske
Teglværker, Herning

FORLANG
„ODIN“
ØL
FINESTE KVALITETER

Skovene er forsvundet ret tidligt i disse egne — skriver forfatteren — på grund af agerdyrkningens fremtrængen. Skovene er blevet hugget om, og kreaturbestandens stigning har hindret ny opvækst. Endelig har den hårde vestenvind udtørret de lette sandjorder, hvorved sandflugten fik en chance.

Først i 1805 begyndte genopbygningen af skoven i Vrads herred på de to gårde Palsgaard og Søgaard, der var tilfaldet staten på grund af skatte-
restance. Disse jorder omfattede ialt 345 tdr. land, og de er i tidens løb blevet til det store skovområde, der har navnet Palsgaard plantage. Allerede omkring 1830 omfattede plantagen 1200 tdr. land.

Der blev i 1808 købt jorder fra Snabegaard, ialt 229 tdr. land, som blev tilplantet af danske krigsfanger, som englænderne havde taget på Anholt, og som blev frigivet på den betingelse, at de blev anvendt til dette arbejde.

Der kom nu en standsning i plantearbejdet, og det næste store fremstød skete først i 1857, da Grætrup Nedergaard blev købt af greve Holstein Holsteinborg, der lod arealet tilplante, ialt ca. 1000 tdr. land. Senere købte Dalgas en lang række gårde, hvis jorder var egnet til plantning, bl. a. i Store Hjøllund og Bredlund, som blev solgt til greve Brockenhuus Schack til Gisegaard og tilplantet, og dermed begyndte Hjøllund og Bredlund plantager. Det var et areal på ialt 1300 tdr. land. Plantagen blev efterhånden udvidet, så den i 1913 omfattede 2100 tdr. land.

Efter Hedeselskabets stiftelse satte staten igen gang i plantningen. I 1868—78 købte staten arealerne Langebjerg og Hampen, ca. 480 tdr. land, i Nr. Snede og Vrads sogne, og arealet blev lagt ind under Palsgaard plantage. I 1881 kom der en ny statskovrider til Palsgaard, Vilh. Fabricius, og han var interesseret i plantning på heden. Han købte i 1883 på statens vegne et areal i Nørlund af Hedeselskabet på ca. 1200 tdr. land, og senere udvidedes arealet, så Nørlund plantage omfattede ialt 3764 tdr. land. I 1879 købte staten det store sandflugtsareal Gludsted Sande, 1664 tdr. land, og i årene 1883—85 købte Fabricius på statens vegne Kolpensig og Lille Nørlund m. fl., så Gludsted plantage blev et samlet areal på ca. 6296 tdr. land. Til at lede tilplantningen antog Fabricius skovfoged M. Andersen.

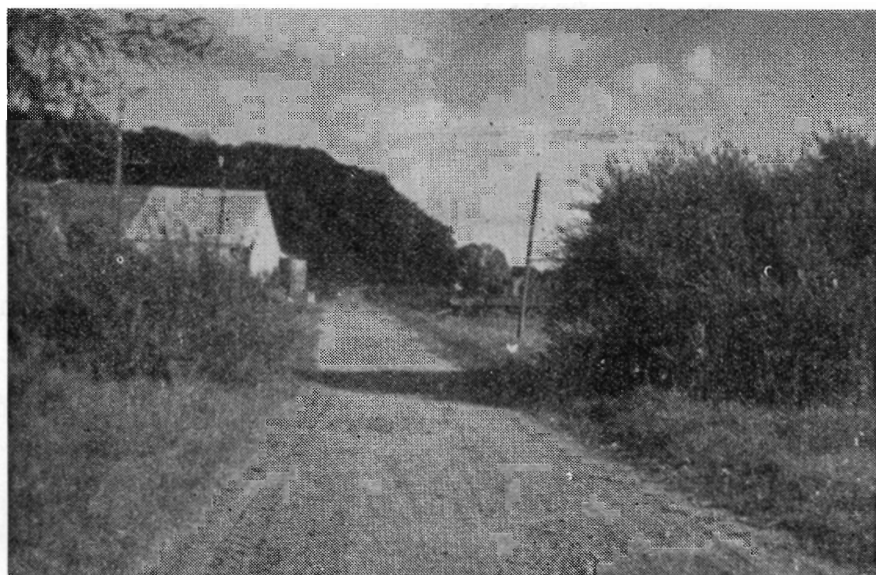
Samtidig med statsplantagernes udvidelser blev under Hedeselskabets ledelse anlagt en hel række større plantager, og det var den af Dalgas i 1879 ansatte plantør i Hjøllund-Bredlund plantage, senere skovrider Stærmoser, der i 1882 var blevet assistent ved Hedeselskabet, som fik til opgave, især efter Dalgas' død i 1894, at købe og samle arealer til de fleste af disse store plantager i Vrads herred: Siellenfeldt, Børgelund, Grane, Skovlund, Knudskov m. fl. plantager i Vrads sogn, Skærbæk plantage i Vrads og Them sogne, Kongsø plantage i Vrads-Bryrup-Nr. Snede sogne, Rærbæk-Kongsøgaard og Ingerbo plantage i Nr. Snede sogn og Harrildgaard plantage i Ejstrup sogn, ialt ca. 6000 tdr. land. Desuden var han medvirkende ved oprettelsen af ca.

80 mindre fredsskovsplantager med et samlet areal på ca. 2200 tdr. land i herredet.

Vrads herred er derved fra at være et af de mest træfattige, blevet et af de mest skovrige herreder i landet. I Vrads sogn er ca. 67 pct., i Ejstrup sogn ca. 37 pct. og i Nr. Snede sogn ca. 25 pct. af arealerne bevokset med skov.

Bidfri pil

På Øland, ved Limfjorden, ca. 30 km vest for Nr. Sundby, findes enkelte hegn af bidfri pil (*Salix purpurea* var. *pyramidalis*), som beskrevet og afbildet på de følgende sider. Da planten var mig ukendt,

Den ene ende af et hegn syd for Fruerlund i nærheden af Hammershøj. Klimaet er her ret gunstigt med læ af en bakke, og arten udfolder sig her i sin magt og vælde. Hegnet er ca. 3 m højt og fuldkommen tæt til bunden. Til venstre i billedet ses rods kud fra en busk, der huggedes ned i foråret og nu er ca. 1,5 m høj og naturligvis med unormalt kraftige blade. Man ser grene af dugpil, der sammen med lancetbladet pil danner et miserabelt hegn langs vejen.

blev en del materiale sendt til dendrologen Johan Lange, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, som venligst foretog en bestemmelse og udtalte, at det uden tvivl var en varietet af *Salix purpurea*. De på denne årstid sjældne rakler viser da også, at det drejer sig om en hanplante med de for denne art karakteristiske sammenvoksede støvdragere. Efter den mig tilgængelige litteratur, mener jeg desuden at

kunne afgøre, at det er varieteten *pyramidalis*, med dennes opadstræbende, brede vækst. Højden er ca. 3 m, buskformet med talrige skud fra basis, skud som alle stræber lodret op og først senere søger buformigt ud fra centrum. Kvistene er gulgrønne, undertiden lidt rødlige i solsiden, men uden den dybrøde farve, der har givet hovedarten sit navn. Knopperne er rødlige, de som indeholder rakler dog

Et hegn med båndpil i vestsiden og bidfri pil i østsiden. Båndpilen er forlængst blevet ranglet og grenfri for neden, medens den bidfri pil holder sig lav og tætter hegnet i bunden. Klimaet er her ret godt og tillader f. eks. hvidpil at udvikle sig til store kraftige træer. Billedet er taget i »Rolighed«, øst for Oksholm skov og nord for Hammershøj by.

gulgrønne. Bladene er flade, tynde, smalt lancetformede, med den største bredde udenfor midten, glatte, svagt blåduggede på oversiden og blågrå på undersiden, svagt tandede i kanten, 5—10 cm lange og indeholder et smagsstof, der forårsager, at dyrene ikke æder planten. Denne egenskab har foranlediget mig til at kalde den »bidfri pil«, som må anses for at være et i landmænds øren karakteriserende navn, medens enhver kombination med ordet pyramide vækker læplantningsmæssigt ubehagelige associationer (jvnf. pyramidepoppel).

Den bidfri pil indeholder et ildsmagende stof, der gør fortæringen af dens blade til en tvivlsom fornøjelse, medens det til forklejning for de fleste af vore indførte og danske pilearter må erkendes, at de mangler dette forsvarsmiddel. Så vidt menneskelig smagssans

rækker synes kun laubærpilen (*Salix pentandra*) at danne en undtagelse. Men denne art, der også vrages af dyrene, bliver altid med alderen åben forneden. Det var dog nok værd at forsøge den som overstander over bidfri pil. Den sidste synes at være så værdifuld en hegnsplante, at det nok vil være klogest ikke at annoncere den altfor kraftigt, før den er blevet ret betydeligt opformeret. Den er vistnok

Den sydlige ende af et hegn fra »Røn«, nordøst for Øland, med kreaturbidte lancetbladede pil. Der er anbragt et pigtrådshegn på vestsiden af hegnen. Pilene står således inde i folden og det ses tydeligt hvilken enorm forskel der er på dyrenes appetit på de to pilarter. Medens den lancetbladede pil er totalt ødelagt og ingen chance har for blot at overleve under disse forhold, lider den bidfri pil næsten ingen skade og forbliver et kraftigt og tæt værn mod vind og slud. Man kunne fristes til at påstå, at der opstår et symbioseforhold mellem dyrene og hegnen, således at forstå, at hegnen værner dyrene, der til gengæld afgnaver ukrudtet og gøder hegnen. Man er således inde i den så attråværdige gode cirkel.

å stand til at værne sig selv bedre end nogen anden her i landet anvendt hegnsplante.

Hvad plantens nærings- og fugtighedskrav angår, rækker de øjensynligt så vidt som fra sct. hansurtens, over knoldbrunrodens til mjøldurtens. Den har altså i den retning en vid tilpasningsevne. Klimatisk set trives den så langt, som båndpilen klarer sig, hvilket vel er 90 % af Danmarks areal. Den deler med øret pil evnen til at lade sig trykke af vinden og reagere med talrige skud fra grunden, hvilket er en fordel, da den derved, anvendt i flere rækker, vil kunne bruges længere ud mod kysterne end de arter, som dugpil, båndpil og i no-

gen grad lancetbladet pil, som bliver ranglede og åbne for neden.

På de mest udsatte lokaliteter og hvor grundvandet desuden står højt om vinteren, synes der i øjeblikket ikke at være andre muligheder for opnåelse af læ end plantning af øret pil og gråpil, der da også viser sig at udvikle sig frodigt ved passende jordbearbejdning og gødskning i forbindelse med renholdelse i den unge alder, hvorfor det må håbes at planteskolerne i nogen grad vil optage formeringen af disse lidt vanskelige pilearter. Ved anvendelsen af stiklinger af unge stødskud har jeg fået ca. 50 % planter af gråpil, hvad øvede planteskolefolk dog nok vil kunne gøre bedre.

Da disse arter tilhører samme underafdeling inden for pilefamilien som *Salix purpurea*, skulle der være en mulighed for at krydse dem og derved overføre smagsstoffet. Hos disse særkønnede planter er forsøget jo i alt fald let at gøre, og skulle resultatet ikke være tilfredsstillende i første omgang, vil en anden generation, hvis den er mulig, i alt fald give en så rig udspaltning af typer, at den rigtige skulle kunne findes.

Det var vel heller ikke umuligt, at der skulle kunne findes udpræget hårdføre arter indeholdende det samme smagsstof, så man kunne ønske sig, med øvet tunge, at gennemgå de pilesamlinger, der findes i hovedstaden og omegn.

Kaas, den 5. oktober 1957.

S. E. Skjerna a.

I få ord — ★

★ ★

I plantagen ved Christiansminde ved Frøslev er afsløret en mindesten for *Jes I. Bossen*, der for 50 år siden begyndte sit arbejde med tilplantningen af Frøslev plantage.

*

Professor, dr. jur. *Knud Illum* har i »Ferskvandsfiskeribladet« nr. 10 skrevet en instruktiv afhandling om dambrugenes retsstilling. Afhandlingen kan nu fås i særtryk.

*

Andre tider —

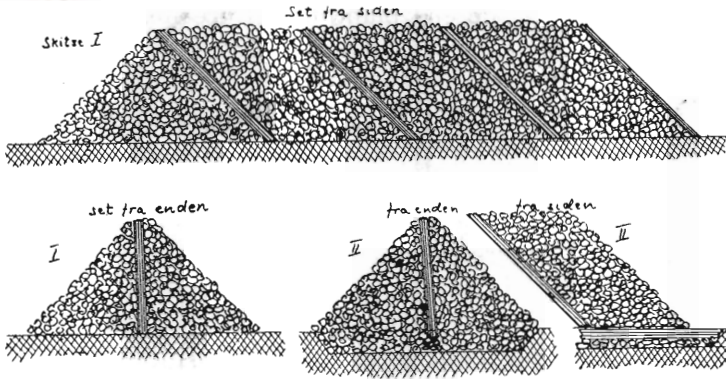
Ved Morsø plantningsforenings jubilæumsfest forleden blev fremdraget en lille pudsig episode fra for mere end hundrede år siden, der fortæller lidt om, hvor tankeløst der kan handles:

Ved en af Thisted amts præstegårde havde den stedlige præst ladet plante en ret omfattende læplantning, men ved et provstebesøg henledes provstens opmærksomhed rent tilfældigt på, at en del af sognets unge mennesker yndede at spadsere efter mørkets frembrud under træernes skærmende tag. — Provsten blev så bekymret ved meddelelsen, at han kort tid efter foranledigede, at hele bevoksningen blev fældet, idet han måtte betragte den som en trussel mod sognets sædelighed!

*

En god ide

I »Landsbladet« offentliggør en indsender fra Mors, P. Chr. Kudsk, en virkelig god — og billig — ide til ventilering af roekuler. Med en ståltråd

om høstativet i sammenlagt form kan dette anvendes som et effektivt system af trækkanaler i roedyngen. Udformningen fremgår af ovenstående skitse.

*

Den 15. november var det 75 år siden Klausie plantage blev stiftet. Jubilæet vil dog først blive fejret til sommer.

*

Fra 1948 til udgangen af 1956 er værdien af ørredeksporten fra Danmark steget fra 5,7 mill. kr. for 1,3 mill. kg fisk til 25,9 mill. kr. for 4,0 mill. kg fisk. Der findes nu omkring 400 dambrug. I det sidste årstid er der oprettet ca. 1 nyt dambrug om ugen.

*

Kontorchef Kierulff, Det norske Skogselskap, har udarbejdet en lille håndbog om produktion af juletræer. Den er tænkt som agitation for at få gennemført et mere forretningsmæssigt syn på handelen, der også i Norge er af en vis betydning. I det lille hæfte gøres opmærksom på, at planløs hugst af juletræer, f. eks. i selvsåninger, kan anrette mere skade i det lange løb end hugsten er værd, således som det jo også kan være tilfældet i Danmark i de plantninger, der ikke er beregnet til juletræsproduktion.

I Norge er det ivojrigt ikke tilladt at hugge juletræer uden skovtilsynets tilladelse, og fornylig har justitsministeriet endda indskærpet, at der ved handel med juletræer skal medfølge bevis for, at træerne er lovligt fældet — det sidste er for at prøve at modarbejde den udbredte handel med »tyv-huggede« træer.

*

»Anders Nielsens Lommebog for Landmænd« for 1957 foreligger nu. I 60 år har lommebogen været en hjælper og ven. Efter indholdet at dømme fortsættes også i år de gode traditioner.

*

I foråret blev den 54.000 ha store nyinddæmmede Polder Isellmer i Holland drænet for første gang, og da man ikke omgående kunne bringe hele kæmpearealet under kultur, var det et stort problem, hvordan man skulle undgå, at det i løbet af sommeren groede til med ukrudt, som det senere ville blive svært at få fjernet igen. Hollænderne valgte derfor at beså dele af Polderen med — tagrør, ved hjælp af en flyvemaskine. Den langsomtgående maskine tilsåede 150 ha pr. time og ialt tilsåedes 8000 ha. Det meget fine frø, der pr. halvkilo fylder 6 liter og indeholder 100.000 frø pr. 100

gram, blev jævnt fordelt uden større vanskelighed. Når tagrørsarealerne skal kultiveres sænkes blot vandstanden og dermed forsvinder tagrørene. Det er det første eksperiment af denne art, der nogensinde er foretaget.

*

Vestjyllands Mergelforsyning

havde til sin 50 års jubilæumsfest i Varde den 25. november samlet ca. 200 gæster. Festen fik et yderst vellykket forløb, præget af mange gode taler og med et indskud af fornøjelige sange. I forbindelse med jubilæet var udsendt et lille jubilæumsskrift, der gjorde rede for tiåret siden 1947, da den forrige mere fyldige jubilæumsbog »Mergel og Kalk i Vestjylland« udkom.

En af Johs. Bæchs gode tegninger i jubilæumsbogen.

*

Nu foreligger Landhusholdningsselskabets årbog Alt det nyeste 1957—58. Den er som sine tre forgængere — hvoraf de to første er udsolgt — delt i seks hovedafsnit skrevet af vore førende fagfolk. Disse har i interessant artikelform behandlet de mest aktuelle emner vedrørende planteavl, husdyrbrug, maskiner og bygninger, havebrug, husholdning og økonomi. Stoffet fremtræder i små korte artikler, hvilket gør bogen let at anvende som håndbog og opslagsbog. Den er gennemillustreret med instruktive billeder og tegninger.

*

Den 18. november fejrede både landets ældste og næstældste plantningsforening 75 års jubilæum, henholdsvis i Nykøbing M., hvor det gjaldt Morsø plantningsforening, og i Fjerritslev, hvor det var Han Herredernes plantningsforening, der festede. Foreningen på Morsø stiftet den 13. juni og Han Herredernes forening den 8. november 1882.

Begge steder holdt skovrider C. F. Jensen, Hurup, foredrag ledsaget af forevisning af smukke farvelysbilleder. Som indbudte gæster deltog begge steder bl. a. De samvirkende Plantningsforeningers formand Laust Nørskov, Møldrup, og afdelingsleder B. Steenstrup, Viborg.

*

De Studerendes Raad på Landbohøjskolen har udsendt professor H. C. Aslyngs forelæsninger over »Kulturteknik« i 2. udgave.

Kendskabet til det vigtigste vedrørende forholdet: jord — vand — planter er af stor betydning ikke alene for kulturteknikeren, men for enhver der dyrker jorden eller vejleder andre deri, hvorfor det da i den forbindelse er naturligt også at beskæftige sig med afgrødernes forbrug af vand og de

faktorer, der er afgørende derfor — specielt de klimatiske, siger professor Aslyng i sit forord. Det er udfra denne opfattelse, at bogen er tilrettelagt, således at der her er givet brudstykker af forelæsninger, der omfatter afsnit, hvoraf der ikke findes en samlet eller egnet fremstilling. I bogen er der særlig lagt vægt på illustrationer — et stort tal er lånt fra Hedeselskabets billedsamling. Iøvrigt omhandler bogen nærmest den grundlæggende del af forelæsningerne samt nydyrkning af udyrkede arealer og læ.

Som nævnt er det De Studerendes Raad, der har udgivet bogen, den er skrevet af de studerende selv på en særlig skrivemaskine, trykt i off-set også af de studerende selv — og resultatet er endda blevet særdeles tiltalende.

*

Islands skovsag

Vistnok for første gang i hele verden har et land udsendt frimærker, hvis formål er at agitere for skovplantning. Det er Island, der har lagt for med 2 smukke mærker, hvoraf vi hosstående gengiver det ene. Det smukke mærke, trykt i dybgrønt, viser en rank gran på baggrund af Islands nøgne bjergtoppe. Begge frimærker bærer teksten: »Klæd landet«.

Island har iøvrigt også indført en afgift på cigaretter, som anvendes til finansiering af skovplantningen. I fjor var denne afgift ca. 1 mill. islandske kroner, d. v. s. ca. en fjerdedel af det budget den islandske skovdirektør Håkon Bjarnason har at arbejde med.

Den 22. november kunne Island fejre et særligt jubilæum, idet det da var 50 år siden den første islandske skovlov blev vedtaget.

*

Det norske Skogselskap har udsendt en lille, smuk og vel illustreret bog om egen i norsk skovbrug. Den er et resultat af en udskreven konkurrence i 1954, der blev vundet af Finn Gløersen og T. Lian i samarbejde med Magne Risdal. Manuskripterne blev derefter samarbejdet til den nu foreliggende bog. Alle forhold omkring de to egearter i Norge, sommeregen og vinteregen, er der gjort rede for.

I Norge spiller egen en stor rolle, både økonomisk og æstetisk, særlig i Agderfylket, men også i større dele af Sydnorge. Intet andet indenlandsk træ kan nå den højde og alder i Norge som egen.

*

Skovplantningen på de britiske øer

Den britiske stats skovkommission planlagde under sidste krig tilplantning af 360.000 ha rundt i England, Scotland og Wales og derudover at erhverve 740.000 ha til samme formål. Arbejdet blev taget op efter 1945, og der foreligger nu en oversigt over de opnåede resultater. Målet er ikke nået, men der er dog sket en meget betydelig udvikling, idet der er tilplantet 220.000 ha og derudover købt 200.000 ha, henholdsvis 65 % og 27 % af det planlagte.

I den samme årrække er der privat tilplantet 10.840 ha, hvilket er mere end ventet. I 1956 tilplantede staten i Scotland 12.000 ha, 8500 ha i England og 4800 ha i Wales, hvortil ialt anvendtes 119 millioner træplanter.

I 1956 brændte ca. 1700 ha af de engelske statsskove, hvorved anrettedes skade for 3,5 mill. kr. — den største brandskade, der nogensinde har været.

— HEDENS OPDYRKNING —

Et praglværk

I DANMARK

444 sider, 250 illustrationer, deraf 70 helsides billeder. Udgivet af Det danske Hedeselskab ved oprettelsen af Kongenshus, Mindepark for Hedens Opdyrkere.

Det sidste århundredes kamp mod lyngen er her skildret i en redegørelse af blivende værdi. Hedens historie er udførligt fortalt, opdyrknings historie, dens form og udvikling og de midler, der er anvendt i denne sejge og lange strid. Et stort og fyldigt afsnit omtaler og hædrer de mænd og kvinder, der som pionerer gik i spidsen — 80 hedeopdyrkeres gerning er der gjort rede for i detaljer. I tal og statistik bringes hidtil ikke kendte oplysninger, tabeller og oversigtskort.

I boghandelen koster værket 40 kr., medens medlemmer af Hedeselskabet og Hedebruget endnu ved indsendelse af bestilling til Det danske Hedeselskab i Viborg kan købe det til en favørpris af 30 kr. (indbundet 46 kr.).

A. P. Madsen: Der køres ind, 1900

← Klip her →

Undertegnede medlem af Det danske Hedeselskab bestiller værket
HEDENS OPDYRKNING
I DANMARK

uindbundet til 30 kr.,
indbundet 46 kr.

(sendes portofrit ved forud indsendelse af beløbet)

Navn

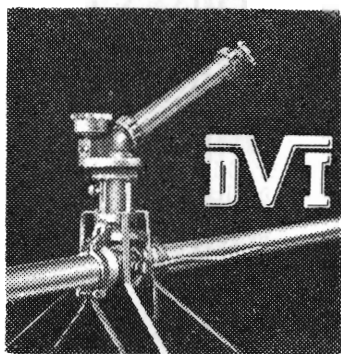
Titel

Adresse

Kan
ufrankeret
nedlægges
i
post-
kasserne

Til

Det danske Hedeselskab
VIBORG

VANDINGSANLÆG

med Kanoner eller Sprinklers

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj, Fredericia

Tlf. Erritsø 125

Rødkjærsbro Cementvarefabrik

ved I. T. Birk Telef. Rødkjærsbro 14

FØRER KUN MÆRKEDE VARER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

Forlang tilbud

Mejeriernes og Landbrugets ULYKKESFORSIKRING

Telefon Minerva 350
Gensidigt selskab

Ansvarsforsikring

Vester Farimagsgade 18
København V.

Automobilforsikring

H. Theut

VIBORG - Tlf. 1559 . 1560

Brunkul - Mergel - Kalk

Midtjyds Brunkul Industri

Tlf. Kølkevej 28 x

Katrinebjerg Teglværk

Tlf. Hejnsvig 17

Mursten - Drænrør

HAMMERUM HERREDS

Spare- og Laanekasse

Herning - Telf 10 . 314

Østergade 6

Kontortid: 10-12,30 og 14.30-17

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62
og fiskerihavnen

PALUDANS PLANTESKOLE A.S. KLARSKOV

Skovplanter, hæk- og
hegnplanter, allétræer

Forlang prislister

TELEFON KLARSKOV 0

Teglværkernes SALGSKONTOR

ESBJERG

Telefon 265 - 546

Drænrør

2" - 10"

Mursten - Tagsten

Krogsgades Cementstøberi

v./J. Halvorsen & Sønner

Kontor:

Dannebrogsgade 22, Aarhus

Telefon * 2 55 99

 Ny fabrik i Vejlbj

Alt i betonvarer D. S. 400

SPAREKASSEN

FOR

SVENDBORG OG OMEGN

Tårnsilosten
Drænrør
Baumadæk
Tagsten
Mursten

KÄLLERS Teglværk

Korsør

Røde drænrør

føres altid på lager fra 2" til 8" - Tilbud til tjeneste

A/S Gammelgaard
Teglværk

Telefon 187 - Skive

Hulkjærhus Planteskole

RØDKJÆRSBRO

Telefon Ans 25

Planter til skove,
løhegn og haver

Entreprenørmateriel af enhver art....

Lokomotiver, tipvogne, spormateriel,
gravemaskiner, kraner, dieseldumpers,
pumper etc.

SOPHUS BERENDSEN A/S

»Ørstedhus«, København V.
Tlf. C. 8500 . Tlgr. Berendsen

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby - Telf. 1055 (2 lin.)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

STRYG elektrisk...

HØJSLEV TEGLVÆRKER A/S

Prima, røde drænrør

i størrelse fra 2 til 16 tommer

Indhent tilbud - Tlf. Højslev 3

Alt i cementvarer,

rør i alle gængse størrelser efter ingeniørf. normer

Tjæreborg cementstøberi,

Hurtig levering

Telefon 21

Reel betjening

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

o/ *E. M. Christiansen, Aarhus*

Telefon Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af jordbrugskalk samt foderkridtmel

Kjellerup Betonvarefabrik

ved **I. T. Birk** —

Telefon 45 Kjellerup

Efter kl. 17: Rødkjærøbro telefon 14

FØRER KUN MÆRKEDE VARER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

FØRLANG TILBUD

Husmandshypotekforeningen

Nørre Voldgade 16

København K

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
Kjøbenhavns Handelsbank

Kontortid: 9—15

Telefon 1500 (8 linier)

Kontor i Karup og Kølvrå

Røde drænrør

indtil 16" diameter

A S Hørslev Teglværk

pr. Ulstrup - Telf. 67 Ulstrup

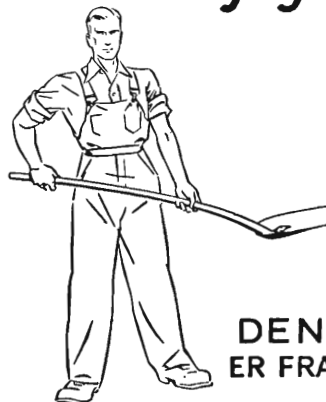
Frøviscentret

HUNSBALLE

Holstebro - Tlf. 533

Frøavl og frøhandel

Den er rigtig!

DEN
ER FRA

Zinck

GODT-
HAAB

Betonvarefabrikken

„Godthaab“

Hjørring

Tlf. Hjørring 256

Alt i betonvarer

efter D. S. 400 fra lager

Trifolium

Frø

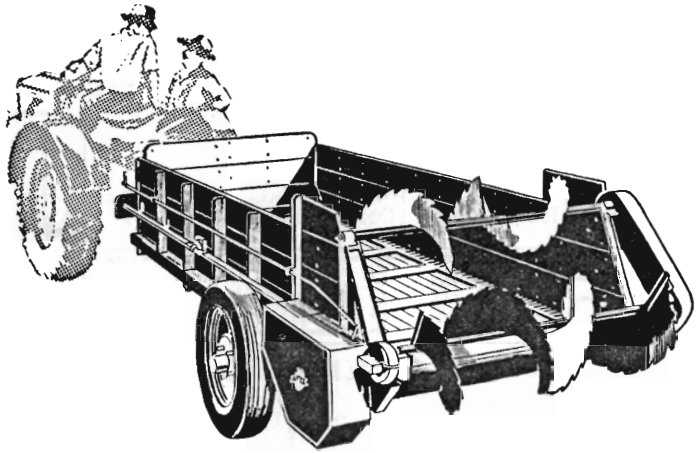
KØBENHAVN

RANDERS

SOLUS betyder enestående

*Køb
en*
SOLUS

STALDGØDNINGSSPREDER

**Hvorfor er en SOLUS staldgødningsspreder enestående?
Fordi den er utrolig alsidig.**

De kan bruge den:

- til udspreddning af naturgødning,
- til udspreddning af råkalk og mergel,
- til snitning af grøntfoder til ensilering,
- til læsning af roer i jernbanevogn,
- til opsætning af roebatterier på marken,
- til hjemkørsel af hø, korn m. m.
- som tohjulet landbrugsvogn,
- som selv aflæsser af roer, kartofler m. m.

De får 8 maskiner i een SOLUS staldgødningsspreder. —
Flere nye tekniske forbedringer af største betydning på de nye
1955 modeller. Læs alt om den mest alsidige maskine i dansk
landbrug i vor udførlige, illustrerede brochure, der tilsendes gratis
fra

H. SØNDERBY & Co.
TARM . MASKINFABRIK . TLF. 16 - 34 - 179

SOLUS betyder enestående